AN’ANAVIYLIK VA YANGILANISH O‘RTASIDAGI ZIDDIYAT: O‘ZBEK JAMIYATI TRANSFORMATSIYASINING DIALEKTIK TAHLILI

Maxmudov Akmal Mannonjonovich
Farg‘ona davlat universiteti tadqiqotchisi
tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
e-mail: a.maxmudov @mail.ru

Annotatsiya.
Ushbu tezisda O‘zbekiston jamiyatida kechayotgan ijtimoiy transformatsiya jarayonlari an’anaviylik va yangilanish o‘rtasidagi dialektik munosabatlar nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Jamiyat taraqqiyotida tarixiy meros, milliy qadriyatlar hamda zamonaviy modernizatsiya tendensiyalarining o‘zaro ta’siri ochib beriladi. Shuningdek, an’anaviy va innovatsion rivojlanish omillari o‘rtasidagi ziddiyatlarning ijtimoiy-falsafiy mohiyati yoritilib, ularning O‘zbekiston taraqqiyotidagi o‘rni asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: *an’anaviylik, yangilanish, transformatsiya, modernizatsiya, dialektika, milliy qadriyatlar, ijtimoiy taraqqiyot, innovatsiya.*

Kirish.

XXI asrda dunyo miqyosida yuz berayotgan globallashuv, raqamlashtirish va innovatsion rivojlanish jarayonlari milliy jamiyatlar oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Bunday sharoitda har bir xalq o‘zining tarixiy ildizlari va madaniy merosini saqlagan holda zamonaviy taraqqiyot talablariga moslashishga intiladi. O‘zbekiston ham mustaqillik yillarida an’anaviy qadriyatlarni asrash hamda modernizatsiya jarayonlarini jadallashtirish yo‘lidan bormoqda.

Ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan qaralganda, an’anaviylik va yangilanish bir-biriga qarama-qarshi hodisalar sifatida emas, balki taraqqiyotning o‘zaro bog‘liq dialektik tomonlari sifatida namoyon bo‘ladi. Dialektik qonuniyatlarga ko‘ra, har qanday rivojlanish ichki ziddiyatlar orqali yuz beradi va aynan shu ziddiyatlar taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi[1].

An’anaviylikning ijtimoiy taraqqiyotdagi o‘rni. An’anaviylik jamiyatning tarixiy xotirasi, madaniy tajribasi va ma’naviy merosini o‘zida mujassamlashtiruvchi muhim ijtimoiy hodisadir. U avlodlar o‘rtasidagi vorisiylikni ta’minlaydi, milliy o‘zlikni shakllantiradi va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi. O‘zbek jamiyatida oila, mahalla, kattalarga hurmat, mehr-oqibat va jamoaviylik kabi qadriyatlar an’anaviylikning asosiy ko‘rinishlari sifatida namoyon bo‘ladi [2].

Shu bilan birga, an’analar faqat o‘tmish merosi emas, balki jamiyatning bugungi va kelajakdagi rivojlanishiga ta’sir etuvchi muhim omildir. Chunki har qanday modernizatsiya jarayoni tarixiy-madaniy zaminga tayanmasa, uning samaradorligi pasayadi. Shu jihatdan, an’anaviylik jamiyatning ma’naviy immunitetini ta’minlovchi mexanizm sifatida ham namoyon bo‘ladi.

Biroq ayrim hollarda konservativ qarashlarning ustuvorligi innovatsion o‘zgarishlarning sekinlashishiga sabab bo‘lishi mumkin. Ayniqsa, gender tengligi, yoshlar siyosati, ta’lim tizimi va iqtisodiy islohotlar sohasida eski stereotiplarning

saqlanib qolishi modernizatsiya jarayonlariga ma’lum darajada to‘siq bo‘lishi ehtimoldan xoli emas.

Yangilanish va modernizatsiyaning falsafiy mohiyati

Yangilanish jamiyatning yangi ehtiyojlari va talablariga mos ravishda rivojlanishini ifodalovchi jarayondir. U innovatsiyalarni joriy etish, yangi institutlarni shakllantirish va ijtimoiy munosabatlarni takomillashtirish bilan bog‘liq. Modernizatsiya nazariyalariga ko‘ra, jamiyat taraqqiyoti iqtisodiy, siyosiy va madaniy tizimlarning uzluksiz yangilanib borishini taqozo etadi [3].

O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar ham yangilanishning amaliy ifodasi hisoblanadi. Davlat boshqaruvining ochiqligi, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi, ta’lim tizimining modernizatsiyasi va fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanishi shular jumlasidandir.

Yangilanishning muhim jihati shundaki, u jamiyatni global rivojlanish tendensiyalariga integratsiyalash imkonini beradi. Biroq modernizatsiya jarayonlari milliy xususiyatlarni inkor etmasligi lozim. Aks holda, madaniy identifikatsiya inqirozi yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli zamonaviy taraqqiyot modeli milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligiga asoslanishi zarur.

An’anaviylik va yangilanish o‘rtasidagi dialektik ziddiyat. Dialektik falsafaga ko‘ra, har qanday rivojlanish qarama-qarshiliklarning birligi va kurashi asosida sodir bo‘ladi. An’anaviylik va yangilanish o‘rtasidagi munosabat ham aynan shunday xarakterga ega. Bir tomondan, an’analar jamiyatning barqarorligini ta’minlasa, ikkinchi tomondan, yangilanish uning dinamik rivojlanishiga xizmat qiladi.

O‘zbekiston tajribasi shuni ko‘rsatadiki, mazkur ikki omilning mutanosibligi ijtimoiy taraqqiyotning muhim shartidir. Masalan, mahalla institutining zamonaviy boshqaruv tizimi bilan uyg‘unlashuvi yoki milliy ta’lim an’analarining innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan boyitilishi dialektik sintezning amaliy ko‘rinishlaridir[4].

Bugungi kunda yoshlar ongida milliy qadriyatlar va global madaniyat unsurlarining bir vaqtda shakllanayotganligi ham mazkur jarayonning murakkabligini ko‘rsatadi. Natijada yangi ijtimoiy identifikatsiya modeli yuzaga kelmoqda. Ushbu model milliy o‘zlikni saqlash bilan birga, zamonaviy dunyo talablariga moslashishni ham nazarda tutadi.

Demak, an’anaviylik va yangilanish o‘rtasidagi ziddiyat destruktiv emas, balki konstruktiv xarakterga ega bo‘lib, jamiyat rivojlanishining ichki manbai sifatida namoyon bo‘ladi. Dialektik nuqtai nazardan, ularning o‘zaro inkori emas, balki uyg‘unlashuvi taraqqiyotning eng maqbul yo‘li hisoblanadi.

XULOSA.

O‘zbek jamiyati transformatsiyasi jarayonida an’anaviylik va yangilanish o‘rtasidagi munosabatlar murakkab dialektik xarakter kasb etmoqda. An’analar jamiyatning tarixiy-madaniy asoslarini mustahkamlasa, yangilanish uning zamonaviy rivojlanishini ta’minlaydi. Mazkur ikki omilning o‘zaro uyg‘unlashuvi milliy taraqqiyotning muhim sharti hisoblanadi.

Shunday ekan, O‘zbekistonning istiqboldagi rivojlanish modeli tarixiy meros va innovatsion taraqqiyotning integratsiyasiga asoslanishi lozim. Bu esa milliy o‘zlikni saqlash bilan birga, global jarayonlarda munosib ishtirok etish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hegel G.W.F. *Falsafa tarixi bo‘yicha ma’ruzalar*. – M.: Mysl, 1993. – B. 112.
2. Sher A. *Falsafa*. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020. – B. 245.
3. Giddens A. *The Consequences of Modernity*. – Stanford University Press, 1990. – P. 64.
4. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022. – B. 156.